

компетентності, то це – навчальна стратегія.

Відзначення 290-річчя від дня народження нашого славного земляка-філософа Григорія Сковороди інститут розпочав ще у квітні цього року, провівши на базі Вороньківського навчально-виховного комплексу ім. О. Д. Перелета Чорнухинського району обласний науково-практичний семінар "Культура і компетентність сучасного вчителя-лідера".

Розмову про навчальні стратегії також було розпочато ще у травні цього року під час проведення урочистого зібрання науковців і лекторів інституту з приводу Дня науки, на якому обговорювалося питання "Стратегії шкільного навчання на базі дослідництва".

Тож сьогоднішній захід є логічним продовженням попередніх наших починань.

Складність проблеми "стратегій навчання", як і взагалі поняття стратегічного менеджменту в освіті обумовила різноманітний підбір учасників круглого столу: вчителів-практиків, методистів, учених (з нами працює Віра Романівна Ільченко, академік Академії педагогічних наук України).

Ефективність навчальних стратегій учителів області ми бачимо у результатах ЗНО

та предметних олімпіад. Сьогодні у нас відбулася обласна нарада із ЗНО. Ми щойно зустрічалися із Олександром Леонідовичем Сидоренком, директором Харківського центру оцінювання якості освіти, він сказав, що є унікальний матеріал про аналіз результатів ЗНО навчальних досягнень за 5 років. Для науковців це величезний пласт емпіричного матеріалу для досліджень і дисертацій, і кандидатських, і докторських. Це величезний пласт для осмислення початкових стратегій і в контексті сьогоднішнього круглого столу, і в контексті подальшої роботи. Найефективніші навчальні стратегії сьогодні застосовують у підготовці учнів-учасників олімпіад на базі навчально-оздоровчого комплексу "Ерудит" при Кременчуцькому педагогічному училищі імені А. С. Макаренка.

Раді бачити тут представників полтавських шкіл та провідних філософів вищих навчальних закладів Полтави. Сподіваємось, що актуалізація Вашого досвіду дозволить інституту вийти на новий рівень досліджень, просканувати стан філософського освітнього знання з навчальних стратегій та доносити його до слухачів курсів підвищення кваліфікації.

ГЕГЕЛІВСЬКА СТРАТЕГІЯ НАВЧАННЯ: ВІРТУАЛЬНА ЕКСКУРСІЯ ПО HEGEL HAUS В ШТУТТГАРТІ

*Клепко Сергій Федорович,
д. філос. н., доцент, проректор з наукової роботи, завідувач
кафедри філософії і економіки освіти Полтавського
обласного інституту післядипломної педагогічної освіти
імені М. В. Остроградського, член Національної спілки
журналістів України.*

Навчальна стратегія розглядається як синтез Плану, Принципу, Позиції, Перспективи і Прийому діяльності педагога. Визначаються провідні ідеї гегелівської стратегії навчання: робота з вищого звільнення, підняття до загального; рух з філософією; повага до себе, визнання себе гідним найвищого; зміна свого світу; логіка.

Клепко С. Ф. Виртуальная экскурсия по дому-музею Гегеля в Штутгарте: в поисках гегелевской стратегии обучения

Учебная стратегия рассматривается как синтез Плана, Принципа, Позиции, Перспективы и Приема деятельности педагога. Определяются ведущие идеи гегелевской стратегии обучения: работа высшего освобождения, поднятие к общему; движение с философией; уважение к себе, признание себя достойным наивысшего; изменение своего мира; логика.

S. Klepko. A virtual tour of the Hegel House Museum in Stuttgart: searching for Hegel's teaching strategy

Instructional strategy is seen as a synthesis of the Plan, Pattern, Position, Perspective and Ploy of a teacher. Main ideas of Hegel's teaching strategy are defined: work of higher release, rising to the general; communication with the philosophy; respect for themselves, confessing worthy of the highest; change of the own world; logic.

Дякую всім шанувальникам філософії, які прийшли зайнятися філософуванням на круглому столі кафедри філософії і економіки освіти ПОІППО, присвяченому

Міжнародному дню філософії. Враховуючи, що його тема цього року – майбутнє покоління, видається надзвичайно важливим розглянути інструментарій освіти для

1

2

3

4

5

6

7

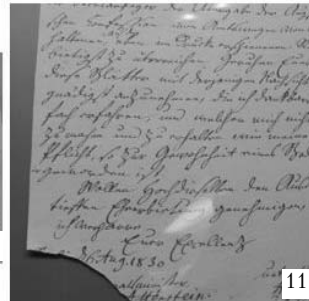
8

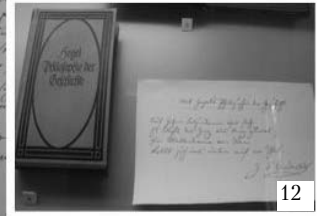
9

10

11

12

керування майбутнім учнів та суспільства загалом – навчальні стратегії.

Із цією метою повчально провести реконструкцію стратегії навчання, яку здійснював і репрезентував Георг Вільгельм Фрідріх Гегель (1770-1831), знаменитий німецький ідеалістичний філософ, прізвище якого відоме усім, хто проходив хоч який-небудь філософський курс. 200 років віддаляють нас від часу (1812), коли був виданий 1-й том "Науки Логіки" Гегеля, п'ятий рік як працював він ректором Нюрнберзької гімназії. Послугуючись лексикою ЮНЕСКО до Міжнародного дня філософії, ми можемо поцінувати себе як "майбутні покоління" стосовно Гегеля, який уважав ідеал в абсолютному дусі, вимагав розуміючого пізнання, турбувався різними галузями – філософією свідомості, логікою, натурфілософією, філософією права, бачив історію як прогрес свободи у свідомості. Навряд чи в одному абзаці можна розкрити усе значення Гегеля для людства та багатство інтерпретацій його думок [14, С.126]. Велич Гегеля у тому, що він ще в першій третині XIX століття відкрив і описав нову науку, яку С. М. Труфанов назвав "граматикою розуму" [16]. Якщо в енциклопедіях усі поняття нашого розуму, за допомогою яких ми осмислюємо світ і спілкуємося між собою, вибудовуються в алфавітному порядку, то

в "граматиці розуму" вони систематизуються за принципом логічної наступності їхнього змісту.

ЮНЕСКО визнає Гегеля одним із 100 найважливіших мислителів для освіти за всю історію людства, про що свідчить стаття про нього у збірнику "Мислителі освіти" (1994) [9]. Внесок Гегеля в осмислення системи освіти і сьогодні турбує дослідників, зокрема, А. В. Душин досить ґрунтовно нещодавно описав мету та завдання освіти в контексті гегелівської філософії (2011) [6].

Для нас актуально з'ясувати, як Гегель бачив освіту і вирішував завдання з циклу "майбутні покоління", встановити, чи можна говорити про навчальну стратегію Гегеля, пов'язати її із сучасними дидактичними проблемами навчальних стратегій. Для цього пропонуємо здійснити "віртуальну" екскурсію [1] по музею Гегеля (**Hegel Haus**) у місті Штутгарті, столиці землі Баден-Вюртемберг у Німеччині. Баден-Вюртемберг, окрім філософа Георга Вільгельма Фрідріха Гегеля, подарував світові чимало інших видатних людей. Серед них астроном Іоганн Кеплер (1571-1630), поет Іоганн Фрідріх Шиллер (1759-1805), фізик Альберт Ейнштейн (1879-1955). Тут винайшли велосипед, автомобіль, дирижабль [18].

Про значення Гегеля для Штутгарту свідчить його увічнення оригінальним пам'ятником (Standbild) на стіні між четвертим та п'ятим поверхами міської ратуші (Rathaus, Marktplatz 1), урочисто відкритою у 1905 році (*див. фото (01), далі в круглих дужках позначається номер відповідного фото*). Статую Гегеля з темно-червоного піщаника створив Даніель Штокер (Daniel Stocker) за моделлю скульптора Георга Райнека (Georg Rheineck). Цю пам'ятника прикрашає сова як символ мудрості. Споглядаючи цей пам'ятник Гегелю (02), дивуєшся точності художнього задуму скульпторів, що вивищили Гегеля над усіма іншими пам'ятниками у місті. Мимоволі згадується вірш Ліни Костенко: "А й правда, крилатим ґрунту не треба, землі немає, то буде небо. Людина нібито не літає, а крила має ...". Гегель, безперечно, належить до крилатих людей, крилатість якого виявилася у створенні його філософської системи, яку образно можна назвати "небом філософії", після Гегеля вже ніхто із філософів не намагається робити "рімейк" системи філософії, яка охоплювала б все і вся.

Проте у Штутгарті, окрім неба, Гегель має і ґрунт – будинок неподалік від ратуші, в якому він народився у 1770 році (помер Гегель у 1831 році у Берліні, там і похований поряд з Фіхте). Тепер у цьому будинку, збудованому ще у XVI столітті і дивом збереженому у Першу та Другу світові війни, – меморіальний музей Гегеля (03), який було відкрито в 1990-му році.

Багато туристів приїжджають до цього музею, щоб перейнятися духом того часу, переглянути артефакти і документи. Музей вражає усіх. На одному із туристичних сайтів написано так:

"Звичайно, Імператорський палац у Пекіні перевершує пишнотою невеликий чотириповерховий будинок за адресою вулиця Еберхардштрассе, 53. Однак питання про те, хто цінніший для історії, всі імператори з династії Цин або один скромний філософ, все-таки залишається відкритим".

На музеї у 2012 р. розміщено білборд з портретом Гегеля та словами його найвідомішого висловлювання: "все, що існує, є розумним" (04). Ця думка наскільки провокаційна в історії філософії, що навіть не розпочинаємо розбиратися у її змісті, а лише запитаємо, чи завжди цей вислів міг бути розміщеним на фасаді будинку Гегеля, наприклад, у часи панування націонал-соціалізму в Німеччині?

Вулицями навколо музею можна погуляти в Гуглі, ми ж здійснимо віртуальну екскурсію за допомогою фотографій.

1. Відвідувачів музею привітно зустрічає його працівник та Гегель власною пер-

соною на плакаті сучасної німецької художниці Лени Берг. Вхід безкоштовний, але можна робити пожертви на розвиток музею (05). Художниця побачила за текстами Гегеля живу людину, трансформувала відомий портрет Гегеля (06) у різні можливі його емоційні стани – від звичної для нас його строгості до усміхненої мудрості (07).

2. У музеї всього декілька кімнат, але експозиції інформаційно насичені й елегантно оформлені – панорами Штутгарту за часів Гегеля, картини, найрізноманітніші документи тієї епохи, пов'язані з Гегелем, бюст Гегеля, рукописи і книги Гегеля, його записи у господарських та облікових книгах, замальовки (08 – 13). Високохудожній почерк Гегеля вражає своєю красою (14).

3. Баден-Вюртемберг відомий як батьківщина автомобілів, дирижаблів. Але найголовніший бренд Німеччини сьогодні відображено на плакаті: "Німеччина – країна ідей" (15). Гегель доклав багато зусиль для цього бренду, розкривши значення і методик роботи з ідеями: "Все, що є істинного, великого і божественного в житті, стає таким через ідею, і мета філософії полягає в тому, щоб досягнути ідею в її істинному образі і загальності" [4, с.83].

4. Гімназія у Штутгарті, у якій навчався Гегель. Коли Гегель прийшов на навчання, гімназія існувала вже 100 років. Сьогодні їй уже 325 років. Про фундаментальний характер організації гімназії свідчить в експозиції музею книга 1686 р. з назвою "Основи і порядок гімназії у Штутгарті" (16).

5. Нюрнберзька гімназія, якою Гегель керував 8 років (17). Видатний історик філософії XIX століття Фішер Куно детально висвітлює діяльність Гегеля на посаді ректора Нюрнберзької гімназії [19]. У 1996 році журнал "Постметодика" звернувся до цього опису і віднайшов багато корисного в освоєнні досвіду Гегеля як викладача філософії у гімназії [7].

6. Знаменитий портрет Гегеля у береті (18). У музеї зберігається цей зелений берет (19).

7. Білет №19, підготовлений Гегелем для студентів (20).

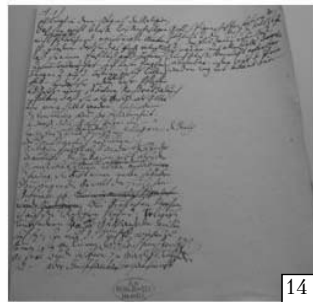
8. Диплом доктора наук, підписаний Гегелем як деканом факультету Берлінського університету. У ті часи диплом був розміром у півплаката (21).

9. Майже містична стіна кімнати музею на третьому поверсі. Дизайнери оформили її написами фрагментів текстів Гегеля, а з мультимедіапроектора вона освітлюється його портретом. Із вікон музею видно сучасну Німеччину (22-23).

10. Завершимо віртуальну екскурсію літографією німецького художника

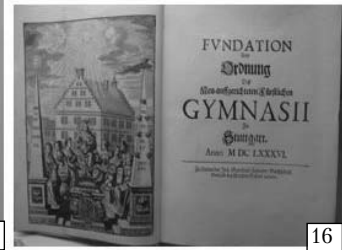
13

14

15

16

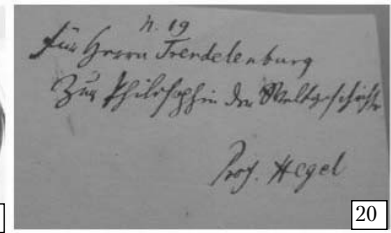
17

18

19

20

21

22

23

24

Ф. Куглера "Гегель зі студентами" (F. Kugler "Friedrich Hegel mit Studenten"), яка, на мій погляд, наочно передає напружену навчальну стратегію Гегеля (24).

Ця віртуальна екскурсія по музею Гегеля передусім надає нам можливість побачити культуру навчальної праці у Німеччині 18-19 ст., яку відображав і формував, зокрема, і Гегель.

Професорів тоді у Німеччині знали краще за акторів, про них переказували безліч анекдотів. Про Гегеля повідомляють начебто він не вирізнявся ораторською майстерністю: погана дикція і тривалі паузи, які переривали і так малозрозумілу мову, зростали з частим чханням (Гегель любив нюхати тютюн) і покашлюванням. Студенти навіть дали йому недружелюбне прізвище – "Дерев'яний". Хоча Гегель і читав лекції майже без папірця, слухати його все одно було важко. Проте лекції Гегеля збирали до двох сотень студентів. Але більшість приходили не слухати філософа, а подивитися на нього. Деякі зі студентів відверто зізнавалися професору, що не розуміють, про що він говорить. Той у відповідь лише саркастично посміхався і радив поглиблювати знання з географії, мов і математики [13]. Хоча Гегель як викладач-лектор і не мав успіху, та залишилося ду-

же багато текстів лекцій, записаних його студентами. На основі цих записів у першому зібранні творів після смерті Гегеля було надруковано багато курсів, які він читав.

Сучасною мовою, педагогічну майстерність Гегеля визнали б низькою або недостатньою. Але її переважувала потужна лідерська гегелівська стратегія навчання. Щодо використання терміну "стратегія" Гегелем взагалі-то має бути окрема розвідка. У нас інше завдання: відштовхуючись від сучасного розуміння поняття стратегії, спробувати реконструювати гегелівські стратегії навчання – як учня, викладача, геніального філософа.

Сучасне розуміння терміна "стратегія" спирається на його етимологію, що походить від грецького слова *strategos* – вести військо. Тобто стратегія – це принципи, яких дотримуються воєначальники для здобуття перемоги у військовій кампанії. Сьогодні стратегія визнається основою діяльності будь-якої організації, будь-якого суб'єкта і вивчається спеціальною дисципліною – стратегічним менеджментом. Відомий класик стратегічного менеджменту Джек Траут, автор багатьох бестселерів, указує на поліфункціональність стратегії: вона одночасно є основою виживання; є сприйняттям; є відмінністю від інших; є

конкуренцією; є спеціалізацією; є простою; є лідерством, і, зрештою, є реальністю [15]. Г. Г. Почепцов аналізує стратегію у контексті переходів із сьогодення у майбутнє та з майбутнього в сьогодення. Керування майбутнім резонно розглядається як завдання стратегії, для чого необхідний відповідний інструментарій – стратегічне мислення, стратегічний аналіз, керування змінами. Визначення Г. Г. Почепцова найзагальніше: стратегія – це інструментарій керування майбутнім [10].

Висловимо робочу гіпотезу про сутність навчальної стратегії, адаптувавши до навчального процесу п'ять "П" стратегій, які встановив інший класик менеджменту Г. Мінцберг [8]. Навчальна стратегія – це План учителя з досягнення довгострокових результатів, Принцип діяльності або здійснення якоїсь моделі діяльності, водночас і Позиція педагога, що створюється за допомогою різноманітних дій, Перспектива, за якою вчитель буде рухатися, Прийом, особливий маневр, що використовує вчитель із метою мотивації навчання учнів та формування у них конкретних переваг.

Виходячи з цього уявлення, гегелівську стратегію навчання реконструюємо як сукупність декількох принципів, про які він буквально чи контекстом заявляв у своїх текстах і здійснював у своїй лекційній діяльності та життєвій біографії.

1) Передусім значущими для її реконструкції є слова Гегеля: "Рух з філософією потрібно розглядати як неділю життя" ("Verkehr mit der Philosophie ist als der Sonntag des Lebens anzusehen") [20]. Іншими словами, заняття філософією, філософування у нашому житті є святом. На реалізацію цього принципу Гегеля спрямована сучасна "міжсекторна стратегія філософії" ЮНЕСКО, у якій філософія визначається найважливішою діяльністю і практикою в сучасному житті і в освітній галузі. Те, що філософія не є "зайвою" чи лише елітарною діяльністю, демонструє розширення філософського навчання, розвиток його педагогіки, поява нових філософських практик [21].

2) "Освіта – здатність людини піднятися до загального" [5]. Гегель ще в дитинстві почав записувати особисті враження чи виписки із джерел. Але виписував тільки те, що було ілюстрацією до якогось загального принципу. Німецький філософ ХХ століття Гадамер, засновник філософської герменевтики, стверджує, що тільки із приходом Гегеля освіта в її сучасному розумінні щільно входить у філософський дискурс. Гегелю вдається закріпити за словом "освіта" традиційну ідею виховання, що сходиться до античної традиції. Освіта – це не проста "культивація" природних задатків людини, це не просто "оформлення" здатностей до якогось зразка,

значущого для тієї або іншої епохи. Гегель, виділяючи слово освіта, зберігає для своєї епохи сутність людської розумності, що полягає в такому діалозі із природним і конкретним, який можливий лише через сходження до загального. Детальніше про це йдеться у статті російського філософа Д. Н. Разєєва про "Ідеали образотельних стратегій в герменевтичеськой перспективі" [12].

3) "Освіта у її абсолютному визначенні є звільнення і робота вищого звільнення" [3, с. 232]. Ми прикуті до природи, до своїх соціальних, соціокультурних, економічних умов тощо. Освіта має надати нам можливість вивищитися над цими умовами і досягти чогось кращого. У цьому Гегель одностайний зі Г. Сковородою, який працював трохи раніше, ніж Гегель, і говорив: "Ціль на вершину – попадеш на середину".

4) "Людина повинна поважати саму себе і визнавати себе гідною найвищого" [4]. Цей імператив Гегеля, проголошений ним перед студентами, зобов'язує людину ставити перед собою найвищі і навіть недосяжні цілі і відповідно до них організувати свою діяльність, переборюючи перепони (різноманітні комплекси, ніби вона чогось не може, не досягне, що у неї не такі гени, не такі умови тощо).

5) "Я змінюю мій світ". Це слова Вітгенштейна, які цитуються у статті "Що робить філософ, коли філософує?" у швейцарському журналі для дослідників (див. мал. 25) [22]. У текстах Гегеля таку думку віднайти не вдається, хоча немає більш гегелівських, ніж його слова "розум усвідомлює себе самого як свій світ, а світ – як себе самого" [2]. Шукаючи відповідь на відкрите питання про те, "що робить філософія", автор згаданої статті цитує думки стосовно цього двох видатних філософів – Гусерля і Вітгенштейна. Гусерль заявляє, що він бачить свою роботу як "внесок для розуміння людської природи та разом з тим пов'язаних цивілізаційних досягнень" і навіть не хоче обговорювати те, що він робить, риторично запитуючи: "Чому взагалі варто заступатися за знання, мистецтво і краще життя?". Поміркованіша і більш відверта позиція у Вітгенштейна: "Я – мій світ. Щодо цього я працюю над собою. Я змінюю мій світ. Чи можу я змінювати світ інших – я не знаю". На ілюстрації до цієї статті змальовано рух безлічі світів у свідомості людини, а також візуалізація художником процесу перетворення ідей у дії мас людей – розлите чорнило з чорнильниці трансформується у масові виступи, революції. Усім відомо, якого значення набула філософія Гегеля у творчості наступних філософів і таких знакових фігур історії 19-20 ст. як Маркс і Ленін.

«Sie wollten fragen:
Was machen Sie eigentlich?»

Was macht der Philosoph, wenn er philosophiert?

Kaum eine wissenschaftliche Disziplin hat ein so zwiespältiges Image wie die Philosophie. Es oszilliert zwischen simplen Lebensweisheiten und formelhafter Fachterminologie. Ein Besuch beim Freiburger Philosophen Gianfranco Soldati.

VON URS HAFNER
ILLUSTRATIONEN CHRISTOPHE VORLET

Wenn jemand sagt, sie sei Philosophin, löst sie beim Gegenüber eine andere Reaktion aus, als wenn sie sagt, sie sei Juristin. Die Juristin hat beispielsweise das rechtliche Regelwerk studiert, auf dem unser Staatswesen beruht. Was die Juristin macht, scheint klar zu sein. Was aber macht der Philosoph?

Sie wollten fragen: Was machen Sie eigentlich?», quittiert Gianfranco Soldati die zögerliche Frage des Besuchers, wie er sein Forschungsgebiet umschreiben würde. Vor sich den Nachttisch, eine Tasse Tee und ein Stück Kuchen, sitzt der Philosoph am Besprechungstisch seines kleinen, äusserst karg eingerichteten

Abwesenheit nicht gekürzt haben? Und wäre er dann nicht mehr identisch mit dem Stift, den Sie gesehen haben?»

Der Besucher versucht nachzudenken und schweift ab: «Was kann in der Metaphysik sonst noch ein Gegenstand sein ausser einem Bleistift?» – «Man fängt an mit konkreten Gegenständen, dann beschäftigt man sich mit Zahlen und Gedanken, schliesslich gelangt man zur Feststellung, dass der Begriff des Gegenstandes eng verbunden ist mit dem Begriff der Identität und der Kriterien, welche dessen Anwendung bestimmen.» Wieder wechselt der Besucher die Ebene: «Was ist der Unterschied zwischen einem Bleistift und einem Gedanken?» – «Das ist eine typische metaphysische Frage. Kann ein Bleistift mit einem Gedanken identisch sein? Kann ein Bleistift ein Gedanke sein? Vielleicht kann es gar nicht werden, aber

«Also kann der Philosoph
die Welt verändern?»

breiten. In diesem Sinne sind sie nicht unschuldig an ihrer Lage und dem schlechten Ruf der Philosophie.» Weshalb aber melden sich die seriösen Philosophen nicht häufiger öffentlich zu Wort? «Philosophen sind nicht besser gerüstet als jeder andere gebildete Mitbürger, um sich für oder gegen eine AHV-Revision zu äussern. Bestenfalls könnten sie auf ideologische Argumentationsformen aufmerksam machen.»

Manch einem Philosophen gelingt es jedoch, sich als Anbieter populärer Lebensberatungen und Kurse zu behaupten. Was hält der universitäre Philosoph davon? Zwar sei es begrüssenswert, dass die Philosophen sich den Fragen derjenigen Leute stellen, die mehr an der Lösung eines Problems denn an sich selbst interessiert seien, da sie ja einen Philosophen statt eines

Mal. 25. Hafner Urs, Soldati Gianfranco. Was macht der Philosoph, wenn er philosophiert? // Horizonte. Das Schweizer Forschungsmagazin. – 2008. – Nr.76, März. – s. 26 – 27.

6) "Стратегія, насправді, – це мислення про цілі". Це теж не слова Гегеля, але, ймовірно, він під ними підписався би. Гегель заявляє: "Єдине, до чого я взагалі прагнув і прагну у своїх філософських пошуках, – це наукове пізнання істини" [4]. Щодо стратегії як мислення, а ще точніше – мислення про цілі, виходячи з яких нам треба знаходити щось і якимсь способом, – говорить філософ О. М. П'ятигорський [11]. Фахівець з управління знаннями Грег Сателл взагалі проголошує стратегію логікою, яку лідери використовують при прийнятті рішень для управління, дій та змін, з метою досягнення загальної місії організації або системи; логікою, за якою керівники виділяють ресурси і здійснюють процеси і програми для змін [23].

Отже, гегелівська стратегія навчання, якщо намагатися її ошадливо сформулювати за допомогою п'яти "П" Г. Мінцберга, постає такою: це План роботи з вищого звільнення, підняття до загального; це Принцип руху з філософією; це Позиція поважання себе самого, визнання себе гідним найвищого; це Перспектива зміни свого світу; це Прийоми логіки. Така навчальна стратегія Гегеля водночас була і його життєвою стратегією і логікою. Маврацію О. Толстой, коли казав, що справа виховання є легкою, потрібно лише знати, як жити самому.

Висновки

Яка мораль з віртуальної екскурсії по музею Гегеля? Віртуальна екскурсія будинком-музеєм Гегеля перенесла нас у реальний світ Гегеля минулого і теперішнього. Минуле – цей будинок-музей, теперішнє – реальне сьогодення Баден-Вюртемберга, високо розвинутого центрального європейського регіону з пам'ятником філософу на ратуші у столиці. Повертаючись до тези Г. Г. Почепцова про стратегію як інструментарій керування майбутнім, можемо сказати, що створений Гегелем у 19 ст. віртуальний світ у його творах щільно впливає на сучасний реальний світ, а його стратегія навчання виявляється керуванням майбутнім, яке дійсне й у наш час.

Можна погодитися із зауваженням О. М. П'ятигорського, що більшість людей, які вживають слово "стратегія", не знають справжнього змісту цього слова, що передбачає запитання: 1) "хто робить стратегію?", 2) "коли?", "на коли?".

У випадку з навчальною стратегією Гегеля відповідь стосовно першого питання ("хто робить стратегію?") ніби зрозуміла – стратегію робить Гегель, який займався передовими проблемами та інноваціями, створював нові зразки мислення і діяльності. Постає питання про актуальність і міру її унікальності. Видається, стратегія,

яку розробив і обрав Гегель, і сьогодні може бути застосована в освіті різних рівнів і робить честь кожному педагогові, що застосовуватиме її у повсякденності. Інноваційний характер сучасної освіти вимагає того, щоб її учителі теж займалися авангардними справами та інноваціями, створювали нові зразки мислення і діяльності. Недаремно у Положенні про атестацію педагогічних працівників заявлено, що учитель вищої категорії повинен "продувати нові ідеї..." [19].

Щоб продукувати нові ідеї, вчителю потрібна власна філософія освіти. Остання виділилася як особливий дослідницький напрям, оскільки сьогодні в освіті звичні і апробовані шляхи не спрацьовують, бажаного не відбувається, хоча все начебто і робиться правильно за раніше встановленими правилами. Тому дослідники у галузі філософії освіти намагаються прокласти новий шлях, прорвати обмеження старих правил [13]. Провідні ідеї прориву визначаються, на наш погляд, саме магістральними осями гегелівської стратегії навчання: робота з вищого звільнення, підняття до загального; рух з філософією; поважання себе самого, визнання себе гідним найвищого; зміна свого світу; логіка. Акумулювати ці провідні ідеї прориву у філософії освіти – її актуальне завдання.

Дякую за увагу!

ЛІТЕРАТУРА:

1. Віртуальна екскурсія – організована відбірка фото чи відеозображень про видатні місця, іноді з текстовим або аудіо супроводом та засобами навігації; та перегляд такої відбірки. Сучасні віртуальні екскурсії створюються на основі технології візуального представлення об'ємного простору – технології 3D-панорамної зйомки. Віртуальні екскурсії є ефективним інструментом освіти, що дозволяє показати об'єкт вивчення з "ефектом присутності", яскравими, що запам'ятовуються зоровими образами, які дозволяють отримати найбільш повну інформацію про об'єкт вивчення. Див. Віртуальна екскурсія по музеях світу: <http://lib.if.ua/publish2009/1249300238.html>
2. Гегель Г. В. Ф. Феноменологія духа. – СПб. : "Наука", 1992.
3. Гегель Г. В. Ф. Філософія права. – М. : Мысль, 1990. – 524 с.
4. Гегель Г. В. Ф. Енциклопедія філософських наук. – Т. 1. Наука логіки. – М. : "Мысль", 1974. – 452 с. – (Філософ. Наследие. Т. 63). – 424 с. с примечаниями.
5. Гегель Г. В. Ф. Філософская пропедевтика // Гегель Г. В. Ф. Работы разных лет. – М., 1971. – Т. 2. – С. 61 – 67.
6. Душин А.В. О целях и задачах образования в контексте гегелевской философии // Вестник ВЭГУ. – 2011. – № 3 (53). (<http://www.work.vogu.ru/vegu/vestnik/DocLib/76-81%D0%94%D1%83%D1%88%D0%B8%D0%BD.pdf>)

7. Клепко С. Ф. Гегель як викладач філософії в гімназії // *Постметодика*. – 1996. – № 3 (13).

8. Минцберг, Генри. *Стратегическое сафари [Текст] : экскурсия по дебрям стратегического менеджмента* : перевод с английского / Генри Минцберг, Брюс Альстранд, Жозеф Лампель; [пер. Д. Раевская, Л. Царук]. – Москва : Московская школа управления Сколково : Альпина Паблишер, 2013. – 365 с.

9. Плейнес Ю.-Э. Георг Гегель // *Мыслители образования. Том 2*. [ред. Загнул Морси]. – "Перспективы: Вопросы образования". – UNESCO Publishing, 1994. – С. 215 – 226.

10. Почепцов Г. Г. *Стратегия: инструментарий по управлению будущим*. – М. : Издательство: "Smart Book", 2009. – 377 с.

11. Пятигорский А. М., Алексеев О. А. *Размышляя о политике [Электронный ресурс] // Беседы с Александром Моисеевичем Пятигорским (Пятигорский и Алексеев) 24 сентября 2002 года ; Центр гуманитарных технологий*. – М., 2008. – Режим доступа : <http://gtmarket.ru/laboratory/basis/3182>.

12. Разев Д.Н. *Идеалы образовательных стратегий в герменевтической перспективе // Коммуникация и образование. Сборник статей [под ред. С. И. Дудника]*. – СПб. : Санкт-Петербургское философское общество, 2004. – С. 33 – 49.

13. Соколова Л. Б. *Философия образования как сущность мировоззренческих оснований образовательного процесса / Л. Б. Соколова // Credo*. – Оренбург, 1997. – № 1. – С. 34 – 42. (http://www.porta-lus.ru/modules/philosophy/print.php?subaction=showfull&id=1108502486&archieve=0211&start_from=&ucat=1&)

14. Табачник Д. В. *Гегель, Георг Вильгельм Фридрих // Энциклопедія освіти / [ред.: В. Г. Кремень]*. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

15. Траут, Джек. *Траут о стратегии: Jack Trout on strategy, Jack Trout / Джек Траут: [пер. с англ. С. Жильцов]*. – СПб. и др. : Питер, 2004. – 187 с.

16. Труфанов С. Н. *Грамматика разума*. – Самара : "Гегель-фонд", 2003. – 624 с.

17. Фишер Куно. *Деятельность Гегеля в нюрнбергерской гимназии (1808-1816 гг.) // Постметодика*. – 1996. – № 3 (13).

18. Юго-Запад Германии: *Where ideas work / Информационная брошюра правительства земли Баден-Вюртемберг, 2012/*. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.bw-i.de/fileadmin/user_upload/rebbw-i/Informationsmaterialien/Imagebroschueren/Where_ideas_work_RUSSIAN.pdf.

19. Наказ Міністерства освіти і науки України від 6 жовтня 2010 року № 930 "Про затвердження Типового положення про атестацію педагогічних працівників", зареєстрований у Міністерстві юстиції України 14 грудня 2010 року за № 1255/18550.

20. Anhang. *Konzept der Rede beim Antritt des philosophischen Lehramtes an der Universität Berlin (Einleitung zur Enzyklopädie-Vorlesung) 22. Okt. 1818*. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.marilia.unesp.br/Home/Instituicao/Docentes/RicardoTassinari/hegel/hw108174.htm>

21. UNESCO. *Philosophy: a school of freedom: Teaching philosophy and learning to philosophize: status and prospects*. – Paris, Unesco, 2007. – XXI, 279 p.

22. Hafner Urs, Soldati Gianfranco. *Was macht der Philosoph, wenn er philosophiert? // Horizonte. Das Schweizer Forschungsmagazin*. – 2008. – Nr. 76, M?rz. – s. 26 – 27. (http://www.snf.ch/SiteCollectionDocuments/horizonte/Horizonte_gesamt/Horizonte_76_D.pdf).

23. Satell Greg. *What Is Strategy? [2011 AUGUST 21] [Электронный ресурс]*. – Режим доступа : <http://www.marilia.unesp.br/Home/Instituicao/Docentes/RicardoTassinari/hegel/hw108174.htm>; <http://www.digitalton-to.com/2011/what-is-strategy/>.

Цитувати: Клепко С. Ф. Гегелівська стратегія навчання: віртуальна екскурсія по Hegel Haus в Штуттгарті / С. Ф. Клепко. – *Постметодика*. – 2012. – № 6. – С. 3–10.

КОМПОНЕНТИ УСПІШНОЇ СТРАТЕГІЇ НАВЧАННЯ

Ільченко Віра Романівна, д. пед. н., професор, дійсний член НАПН України, директор НМЦ інтеграції змісту освіти НАПН України, завідувачка лабораторії інтеграції змісту освіти Інституту педагогіки НАПН України, професор кафедри методики змісту освіти Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського

Сергій Федорович Клепко у попередньому виступі дав кілька визначень стратегії. Я хочу зупинитися тільки на одному: "Це спосіб досягнення складної мети". Я переглянула теми доповідей усіх учасників і побачила, що питання компонентів успішної стратегії навчання не задіяне у жодній доповіді. Тому я б хотіла кілька речень сказати з цього приводу.

Шановні колеги! Я думаю, що компоненти успішної стратегії навчання – це

основний стовп, навколо якого ми будемо сьогодні ходити, про що б ми не говорили. В чому я їх бачу? Перш за все, успішна стратегія навчання, досягнення складної мети буде тоді, коли наша Україна буде Україною здорових дітей. На жаль, зараз у нас цього немає – 2-3 відсотки здорових дітей, нам не буде кого відправляти в армію. Від чого це залежить? Великою мірою це залежить від освіти. Я можу це довести, якщо хтось захоче вступити зі мною в дискусію.